

CONDIȚIILE ȘI DIRECȚIILE DE MINIMALIZARE A PIETEII ILEGALE

Gheorghe RUSU

Catedra Economie Generală și Relații Economice Internaționale

The article explains the conditions and directions of diminishing the underground market in Republic of Moldova. A special emphasis is put on economic reforms at macroeconomic level. The article shows the ways of approach the liberalization of the underground market for the purpose to remove the fundamental causes of these phenomena, especially providing freedom and liberalization to all kinds of economic activity and the creation of equal economic conditions for all forms of property and administering the removal of bureaucratic barriers and the improvement existing functions of state apparatus.

Procesul de tranziție la economia de piață și de integrare în Comunitatea Europeană, schimbările în relațiile social-economice, schimbările radicale survenite în mentalitatea agenților economici au generat un șir de fenomene: creșterea șomajului, scăderea bruscă a producției, creșterea inflației și devalorizarea valutei naționale, exportul de brațe de muncă peste hotare și lipsa specialiștilor calificați în economie, creșterea bruscă a abaterilor și încălcărilor privind reglementările de drept în sfera de producere, de finanțe, de comerț etc.

Aceste fenomene negative generează lărgirea pieței ilegale economice în care se obține o supravaloare de care nu profită nici statul, nici agentul economic, ci aparatul birocratic și corupt.

Procesul de integrare în economia europeană stimulează globalizarea pieței tenebre, acumularea veniturilor pe piața subterană, care duce la apariția și finanțarea unor noi centre ale puterii ce activează în afara sistemului de stat.

Mediul progresist instituțional al statului creează condiții pentru reducerea pieței tenebre și, totodată, susține și stimulează piața reală, oficială a economiei. De nivelul eficacității mediului instituțional depinde menținerea echilibrului macroeconomic al raportului dintre piața oficială și cea tenebră, dintre sferele și structurile pieței care achită și care nu achită impozite. Funcțiile primordiale ale structurilor statale centrale și locale constau în crearea condițiilor economice, juridice și sociale de minimalizare a temeiurilor pieței subterane și de reducere a pieței neoficiale și, respectiv, în creșterea influenței și a rolului sectorului oficial al pieței în economia națională.

Din cauza globalizării economiei, accelerării procesului de liberalizare a economiei și integrării în Comunitatea Europeană, statul nu reușește să adopte din timp mediul instituțional, să preîntâmpine unele posibilități de extindere a pieței subterane.

Tendențele de integrare europeană care influențează, în mod cert, piața tenebră, constau în evaluarea orientării sociale și în promovarea politicii „economiei bunăstării”, creșterea esențială a salariilor și pensiilor – pe de o parte, și în contracararea de către stat a agenților economici care lucrează pe piața tenebră, lichidarea sectorului pieței subterane și favorizarea activității economice monopoliste a altor agenți economici – pe de altă parte. Aceste tendințe atrag după sine creșterea considerabilă a cheltuielilor publice, a taxelor și impozitelor și, prin urmare, eschivarea agenților economici de la plata acestora.

Sub presiunea democrației, țările în tranziție la economia de piață sunt nevoite să accepte o anumită strategie de dezvoltare socială, să adopte decizii avansate cu privire la servicii și facilități sociale, al căror rol revine „statului, dar pe care nu-l ține buzunarele”. Ritmul creșterii cheltuielilor bugetare din țările în tranziție este de 2-3 ori mai mare decât în țările dezvoltate. Sporirea mai rapidă în ultimii 15 ani a cheltuielilor statelor în tranziție, inclusiv Republica Moldova, a provocat o creștere mai pronunțată a ponderii impozitelor decât în țările dezvoltate. Cheltuielile statului în Republica Moldova, ținându-se cont de datoriile sale externe și interne și de problema Transnistriei, sunt cu mult mai mari, nu numai față de țările dezvoltate, dar chiar și față de cele cu o economie în tranziție.

Drept rezultat, creșterea mai rapidă în Moldova a cheltuielilor de stat și a poverii fiscale a țării a creat condiții mai favorabile pentru extinderea pieței tenebre și a infracțiunilor economice în raport cu alte țări. Sporirea cheltuielilor sociale și a poverii fiscale și de credit, creșterea gradului de întindere a pieței tenebre și

a cotei valorilor tranzacționate pe piața tenebră, blocada economică a Moldovei de către Federația Rusă, suspiciunile instituțiilor internaționale față de guvernarea actuală – toate acestea au atins apogeul critic de tensiune. Guvernul nu are posibilități reale de a satisface nevoile sociale fundamentale, inclusiv dreptul la muncă și menținere a forței de muncă calificată în Moldova, dreptul la serviciile ce țin de sănătate, locuință, proprietate etc.

În această situație apar condiții specifice care creează un cerc vicios. Ca răspuns la majorarea impozitelor, salariilor și pensiilor aparatului public și, în întregime, a costurilor de întreținere a statului, cetățenii și companiile se eschivează de la plata taxelor, apar condiții de agravare a fraudelor economice și de extindere a pieței tenebre, iar acestea, le rândul lor, generează înrăutățirea calității bunurilor și serviciilor sociale acordate de stat și a calității vieții. Drept urmare, se creează condițiile de scădere în continuare a calității bunurilor și serviciilor sociale de orice natură, de adâncire a sărăciei, de creștere a șomajului și a migrației din țară, ceea ce conduce la situația în care relațiile economice orientate spre piața tenebră capătă un caracter ireversibil. Dacă statul se blochează într-un astfel de cerc vicios, atunci, cu cât mai mult se străduie să suprimă fenomenul extinderii relațiilor de pe piața tenebră prin metode de constrângere, fără a înlătura cauzele sale fundamentale, cu atât o mai mare amploare ia acest fenomen.

Există câteva condiții și direcții de ieșire din acest cerc vicios. Una dintre ele constă în considerarea pieței tenebre ca atribut indispensabil al relațiilor economice în perioada de tranziție și ca element integral al pieței tranzitorii. Pe măsura dezvoltării economiei, piața subterană se va legaliza și se va include în circuitul economic legal.

O altă cale de ieșire din cercul vicios și de legalizare a pieței tenebre constă în reducerea influenței economice a statului în procesul de implicare în organismul economic și în viața socială a țării. În opinia adepților acestei concepții, funcțiile statului se reduc la menținerea securității și ordinii, la controlul asupra executării cadrului legislativ, la contracararea furturilor, escrocheriilor etc. În toate celelalte privințe, funcția statului constă în crearea condițiilor și în acordarea pentru cetățeni și companii a libertății ocupațiilor.

Piața tenebră va tinde să scadă dacă statul va proteja bunurile cetățenilor și a companiilor nu numai de văditile violări ale drepturilor, ci și de furturile camuflate, exprimate prin creșterea rapidă a cheltuielilor de stat, a salariilor și a pensiilor în sistemul public și, în rezultat, prin efectele inerente acestor procese – creșterea considerabilă a impozitelor și a inflației, în același rând a migrației capitalului fizic și uman din țară.

O altă concepție și direcție de ieșire din cercul vicios și de legiferare a pieței tenebre constă în extinderea participării statului la viața economică și la soluționarea problemelor sociale.

Logica evoluției acestei direcții constă în amplificarea influenței statului în toate domeniile de dezvoltare a societății, în special în implicarea lui indirectă în economie și în lupta cu birocratismul din propriile instituții, în extinderea spectrului de facilități sociale și a diverselor subvenții pe care statul le oferă cetățenilor, în concentrarea tuturor forțelor statului pentru lărgirea pieței oficiale pe contul reducerii, cu orice preț și prin toate metodele de constrângere, a pieței neoficiale.

Este evident faptul că cu cât mai severe devin procedeele de forță (întărirea aparatului represiv, pedepse aspre pentru orice evaziune fiscală sau încălcare a instrucțiunilor administrative etc.) cu atât mai grave sunt fraudele pe piața tenebră. Din această cauză, și în cazul minimalizării participării statului la viața economică, și în cazul extinderii și amplificării rolului său în acest domeniu, precum și în cazul neamestecului, problemele pieței tenebre și extinderii sectorului subteran persistă.

Pentru crearea condițiilor de minimalizare a pieței tenebre, statul urmează să-și îndeplinească funcțiile de protecție socială, ținând cont de optimizarea redistribuirii bunurilor în baza ocrotirii și asigurării echilibrului dintre interesele economice ale tuturor părților, a resurselor naturale și financiare, pe măsura avansării democrației și dezvoltării economiei.

Dacă toate condițiile economice, politice și sociale sunt favorabile stimulării activității agenților economici, are loc extinderea pieței oficiale și apar tendințe care influențează diminuarea pieței subterane. După părerea noastră, reducerea pieței tenebre și lichidarea sectorului pieței subterane se va produce atunci, când toate impozitele și taxele în perioada tranziției (în situația riscurilor majore și crizei economice) vor constitui 8-10% din veniturile întreprinderilor, în funcție de ramura de activitate. Aparte de nivelul impozitelor, este necesar ca statul să protejeze în mod constituțional și real drepturile proprietarilor, să excludă amestecul, sub orice formă, al funcționarilor în activitatea companiilor, precum și să asigure o inflație care să nu depășească 6-10% anual, iar rata dobânzii să nu fie mai mare de 4-6% anual. Toate aceste condiții vor favoriza reducerea

esențială a fraudelor economice și substituirea pieței subterane cu cea oficială. În asemenea caz, majoritatea agenților economici care lucrează pe piața neagră vor părăsi economia subterană.

Dacă politica statului și condițiile de ordin economic nu corespund intereselor companiilor, începe procesul ireversibil al insuficienței de resurse și bunuri materiale necesare pentru funcționarea normală a pieței oficiale. În cazul în care o astfel de tendință se menține un timp relativ îndelungat, în societate apar procese ireversibile, ceea ce în ultimă instanță conduce la reducerea esențială a pieței oficiale, la procesul de falimentare a statului ca subiect economic.

Bibliografie:

1. Estimarea proporțiilor economiei tenebre și studierea căilor de reintegrare a ei în economia oficială. Raportul CSPP. - Chișinău, 1996.
2. Marcova E. Economia tenebră și impactul ei asupra securității economice a statului. - Chișinău, 2000.
3. Carter S., Carasciuc L., Cordineanu L. Economia tenebră a Republicii Moldova: aspectele calitative și cantitative. - Chișinău, 1996.

Prezentat la 20.10.2006